

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): закон від 18.12.18 р. № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>.
2. В Україні ухвалили перше судове рішення у справі про булінг – Мін'юст // Радіо Свобода. Новини від 13.02.2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-buling-sud-dity-agresiya/29767938.html/>
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/>
4. Про освіту: закон від 05.09.2017 2145-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/>

Зубкова Любов Анатоліївна,

старший науковий співробітник секретаріату
Вченої ради Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У тезах проведено аналіз корупційної злочинності, визначено особливості її запобігання. Розглянуто корупційну злочинність як об'єкт кримінологічної характеристики та проаналізовано її кримінологічно значущі ознаки. Обґрунтовано науково-теоретичні висновки та практичні пропозиції, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері запобігання корупційній злочинності.

Ключові слова: корупція, корупційне правопорушення, корупційний злочин, корупційна злочинність, кримінологічна характеристика, запобігання корупційній злочинності.

Summery. Article provides analysis of corruption-related crimes and its prevention methodology. Corruption-related crimes as objects of criminological specification are examined with due attention to its relevant characteristics. Theoretical conclusions and practical recommendations are justified in terms of relevant legal framework improvement.

Keywords: corruption, corruption-related crimes, corruption-related offence, corruption-related criminality, criminological specification, corruption prevention.

Ефективна боротьба з корупцією вимагає наукової концепції її запобігання. Однією із основних засад такої концепції має бути розуміння корупції як соціально обумовленого явища. Виходячи з цього, необхідно розробити стратегію й тактику боротьби з нею, поставити відповідні цілі, визначити засоби їх досягнення, рівень матеріального, фінансового, організаційного та правового забезпечення.

Запобігання корупційній злочинності являє собою комплексний організований і науково обґрунтований процес впливу держави та інших спеціально уповноважених суб'єктів на формування негативних факторів корупційної злочинності та протікання корупції у суспільстві. Одним із ключових напрямів такого запобігання виступає запобігання корупційній злочинності, попереджувальний зміст якого якраз і зосереджується на усуненні та нейтралізації причин і умов корупційної злочинності, а також інших криміногенних чинників, що позначаються на формуванні особистості осіб, які вчиняють корупційні злочини. Теоретико-методологічне забезпечення корупційній злочинності виділяє пріоритетне значення запобігання цьому соціально-правовому явищу поряд з іншими формами боротьби [1, с. 129].

Вирішенню різних аспектів проблем корупційної злочинності та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства, зокрема кримінального, присвячено праці вчених у галузі кримінології та кримінального права: Ю. В. Бауліна, О. Ю. Бусол, В. В. Василевич, В. О. Глушкова, В. В. Голіни, О. М. Джужі, А. П. Закалюка, О. Г. Кальмана, О. М. Костенка, О. Г. Кулика, О. М. Литвинова, А. В. Савченка, В. І. Шакуна та інших. Водночас, ураховуючи сучасні тенденції реформування правоохоронних органів, потребують кримінологічного аналізу питання розробки сучасної антикорупційної стратегії.

Сьогодні на низькому рівні лишається стан запобігання кримінальній та адміністративній корупції. На недостатньому рівні організовано роботу з розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зловживанням владою або службовим становищем.

Понад 70 % українців переконані, що рівень корупції в країні не знизився, а уряд не хоче викривати хабарників. Рейтинги корупції в Україні високі, бо про неї почали говорити і боротися з нею. Найбільше хабарників, на думку українців, – серед держслужбовців (65 %), народних депутатів (64 %), податківців (62 %), суддів (61 %), поліцейських (54 %). Останнє місце у рейтингу займають представники релігії (32 %) [2].

Як зазначається у дослідженні, українці звикли до корупції в повсякденному житті. За останній рік вони найчастіше платили хабарі у дитсадочках та школах (38 %), у медичних закладах (33 %), представникам дорожньої поліції (33 %), а також у сфері соціального захисту. І хоча майже третина українців готова відмовити хабарнику, але 42 % опитаних вважають, що повідомляти про факт корупції у відповідні органи не варто – на думки одних, від цього нічого не зміниться, інші ж бояться наслідків такого викриття.

Привертає увагу той факт, що боротьба з корупцією ведеться в основному серед державних службовців нижчої ланки, суб'єкти корупційних діянь вищих категорій викриваються не в значній кількості.

Такі сенсаційно високі показники, які свідчать про критичне ставлення українців до антикорупційних зусиль уряду, великою мірою

зумовлені тим, що тема боротьби з корупцією набула останнім часом широкої популярності. Величезна увага людей до корупційних скандалів, якими нині багата Україна, створює враження, наче корупції побільшало, але насправді корупція багатьох років зараз лише стала очевидною, про неї почали говорити вголос [3, с. 25–26].

Як показує міжнародний досвід, жодна із соціально-економічних систем не мала, і не має повного імунітету від корупції – змінюються лише її обсяги та прояви. Відтак, корупційні злочини неможливо ліквідувати в якійсь конкретній державі чи на якомусь етапі історичного розвитку. Максимум, чого можна досягти, це: зменшити їх рівень та локалізувати сфери розповсюдження; пом'якшити небезпеку корупційних проявів та їх вплив на різні соціальні процеси. У Західних країнах це йменують контролем над корупцією [5, с. 72].

Стратегічним напрямом боротьби з корупцією є її запобігання. Комплексні запобіжні заходи – це шлях, який може зменшити обсяг корупційних проявів та їх негативний вплив на суспільство. Якщо говорити про головні антикорупційні заходи в Україні, то це наступні:

1) визначення стратегії соціально-економічного розвитку та здійснення адміністративної реформи. Будівництво правової держави і громадянського суспільства – основа запобігання корупційній злочинності. Косметичні зміни у системі державного управління, навіть за умови їх зовнішньої привабливості не здатні поліпшити ситуацію боротьби з корупцією. Запобігання корупційній злочинності потребує вивчення умов, в яких формується і реалізовується антикорупційна стратегія в Україні в сучасний період, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно-значущих проблем застосування конкретних механізмів такого запобігання. До того ж деякі вчені не вкладають у поняття «запобігання корупції» заходи, які проводять і фізичні особи з власної ініціативи. Основні антикорупційні доктрини, прийняті в Україні в сучасний період, не дають однозначної відповіді на питання, яким чином мінімізувати корупційну злочинність у державі. Тож ключовим у розробленні стратегічних підходів до запобігання корупції є встановлення кола суб'єктів, які повинні відігравати провідну роль у цьому процесі – спеціалізовані органи по боротьбі з корупцією, правоохоронні органи, інші інститути громадянського суспільства або окремі громадяни [6, с. 4].

2) формування ідеології державної служби, тобто її моральних принципів і цінностей. Адже комуністичні постулати відійшли у минуле, а ідеали української державності ще не розроблені, та не впроваджені у практичну діяльність. Пануючий серед чиновництва дух невизначеності й непевності у завтрашньому дні – один із важливих чинників корупційної злочинності. У нормативних актах з формування антикорупційної культури слід закріпити такі принципи: у системі «чиновник – громадянин» додержання позиції «не брати – не давати»; дотримання політичної культури; закріплення в суспільній свідомості (моральних і етичних нормах) антикорупційної поведінки; здійснення

подарунків у межах правил і норм; активне залучення суспільної уваги до корупційних проявів і фактів протидії корупції. Велику роль грає просвітництво, чому можуть допомогти еліти, щоб сформувати культуру в більшості. Для цього потрібна політична воля, яка спрямована на формування ідеології нетерпимості до корупції і яка, на нашу думку, і буде вищим проявом культури [6, с. 373].

3) забезпечення прозорості державної влади, що вирішує такі завдання: повертає віру людей до державних структур; створює несприятливі умови для вчинення корупційних злочинів; реалізовує конституційні права громадян на достовірну інформацію у цій сфері;

4) вдосконалення антикорупційного законодавства. Приведення національного законодавства відповідно до визнаних європейських стандартів сприяє його гармонізації з нормами міжнародного права, уніфікації та реалізації на внутрішньодержавному рівні. Водночас, за оцінками провідних вітчизняних та зарубіжних експертів, навіть за наявності помітних позитивних тенденцій Україна залишається державою з досить високими корупційними ризиками.

Хоча й прийняті відповідні законодавчі акти, що загалом надають правоохоронним органам можливість реагувати на різні корупційні прояви, починаючи з неетичної поведінки державного службовця і закінчуючи його участю у хабарництві чи діяльності організованих злочинних угруповань, проте нормативно-правова база потребує подальшого вдосконалення. Це стосується як регулювання порядку державної служби, так і юридичної відповідальності за корупційні правопорушення.

Ефективність і результативність запобігання злочинності прямо залежить від рівня її організації, забезпечення критерію комплексності та послідовності, а також збалансованості здійснюваних заходів кримінологічних заходів (загальносоціального, спеціально-кримінологічного характеру). Усе це вказує на потребу попередньої розробки концептуальних основ такої запобіжної діяльності щодо корупційної злочинності, а також кримінологічного дослідження й розроблення прийнятних заходів запобігання корупції на основі кримінологічної характеристики корупційної злочинності, її детермінант й осіб, які вчиняють корупційні злочини.

Основною метою державної політики у галузі боротьби з корупцією є створення дієвої системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних у їх вчиненні. Успішна протидія корупції можлива за умови наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними органами державної влади та координованості, поінформованості громадськості про здійснення заходів із запобігання та протидії корупції, взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики, підтримки антикорупційних заходів громадянським суспільством. Тому ефективність заходів запобігання

корупційній злочинності не може бути здійснено в результаті разових й короточасних акцій будь-якого ступеня активності та суворості на різних рівнях, а потребує довгострокових соціально-економічних, політичних й правових перетворень. Ця діяльність повинна базуватися на поєднанні запобіжних та репресивних заходів.

Список використаних джерел

1. Шевченко О. В. Основні принципи протидії корупції / О. В. Шевченко // Вісник Вищої ради юстиції. 2011. №1 (5). С. 129–133.
2. Українці вкрай невдоволені рівнем боротьби з корупцією / Transparency International Україна. – 2016. . [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/media-about-us/6477.html>
3. Василевич В. В. Тенденції корупційної злочинності в Україні / В. В. Василевич // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9 груд. 2016 р.) / [ред. кол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 25–28.
4. Transparency International: Україна за рік здобула лише один бал у Індексі сприйняття корупції / Deutsche Welle. – 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/transparency-international>
5. Ільєнок Т. В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід / Т. В. Ільєнок // Юридична наука. – 2013. – № 2. – С. 71–77.
6. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – К. : Ін Юре, 2014. – 564 с.
7. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні : [монографія] / В. М. Гарашук, А. О. Мухатаєв. – Харків : Право, 2010. – 144 с.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379. – С. 1970.

Тронько Ольга Володимирівна,

провідний науковий співробітник
Міжвідомчого науково-дослідного центру
з проблем боротьби з організованою
злочинністю при Раді національної безпеки
і оборони України, кандидат юридичних наук

ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИННОСТІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ

Анотація. Розробка та реалізація заходів загального попередження здійснюється всіма органами держави із залученням фахівців різних областей: економістів, соціологів, політиків, управлінців, психологів тощо. Кримінологи також беруть участь в цьому процесі, надаючи аналітичні огляди статистичних даних,